

ДАНАС НА ПОЗОРЈУ

11.00 часова / Такмичарска селекција

Округли сто: Ако дуго гледаш у попор

12.00 часова / Такмичарска селекција

Округли сто: Тихо тече Мисисипи

16.00, 18.00, 20.00 и 22.00 часа /

Културна станица Свилара (Ђорђа Рајковића 6б)

Програм „Друга сцена“

Маја Пелевић

КАО ДА КРАЈ НИЈЕ НИ САСВИМ БЛИЗУ / репризе

Битеф театар Београд

Режија: НИКОЛА ЗАВИШИЋ

Ауторка текста: МАЈА ПЕЛЕВИЋ

Видео и ВР: ФИЛИП МИКИЋ

Композиторка: АЊА ЂОРЂЕВИЋ

Продуценткиња звука: МИНА СТРУГАР

Асистенткиња режије и видео продукције: ЈЕЛЕНА ПИЉИЋ

Асистент видео продукције: САЊИН ЂОРОВИЋ

Улоге

МИНА СТРУГАР

АЊА ЂОРЂЕВИЋ

ЈЕЛЕНА ПИЉИЋ

КАТАРИНА ВОЈНОВИЋ

МАЈА ПЕЛЕВИЋ

ТАЊА СТРУГАР

Дигитални стјуард: ЉУБОМИР РАДИВОЈЕВИЋ

Асистенткиња дигиталног стјуарда: МАЈА ЈОВАНОВИЋ

Представа траје 1 сат и 10 минута

19.00 часова / СНП, Камерна сцена

Такмичарска селекција

Филип Грујић

ВЕЛИКА ДЕПРЕСИЈА

Српско народно позориште / Центар за развој визуелне културе Нови Сад

Режија: МАРКО ЧЕЛЕБИЋ

Сценски покрет: АНДРЕЈА КУЛЕШЕВИЋ

Сценографкиња: КАТАРИНА ШИЈАЧИЋ

Костимографкиња: СТАША ЈАМУШАКОВ

Композитор: НОВАК АШКОВИЋ

Видео пројекција: ЂОРЂЕ ВЕРНАЧКИ

Улоге

БРАНИСЛАВ ЈЕРКОВИЋ
ТИЈАНА МАРКОВИЋ
АЉОША ЋИДИЋ
ПРЕДРАГ МОМЧИЛОВИЋ
СТРАХИЊА БОЈОВИЋ
ЕМИЛИЈА МИЛОСАВЉЕВИЋ
УНА БЕИЋ
САРА СИМОВИЋ
МАГДАЛЕНА МИЈАТОВИЋ
МИЛЕНА ДАУТОВИЋ

Представа траје 1 сат и 20 минућа

21.00 час / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“
Међународна селекција „Кругови“
Према истоименом роману Иване Бодрожић
ХОТЕЛ ЗАГОРЈЕ
Градско драмско казалиште „Гавела“ Загреб (Хрватска)

Редитељка: АНИЦА ТОМИЋ
Драматизација романа: ЈЕЛЕНА КОВАЧИЋ, АНИЦА ТОМИЋ
Драматуршкиња: ЈЕЛЕНА КОВАЧИЋ
Аутор музике: НЕНАД КОВАЧИЋ
Сценограф и аутор видео пројекција:
ИГОР ВАСИЉЕВ
Кореографиња:
ЛАДА ПЕТРОВСКИ ТЕРНОВШЕК
Костимографиња: МАРИТА ЂОПО
Дизајн светла: ЗДРАВКО СТОЛНИК

Улоге

Ивана: ДИЈАНА ВИДУШИН
Мама: КСЕНИЈА ПАЈИЋ
Бака: ПЕРИЦА МАРТИНОВИЋ
Тета Славица: БОЈАНА ГРЕГОРИЋ ВЕЈЗОВИЋ
Зорица: ЛАНА МЕНИГА
Марина: АНТОНИЈА СТАНИШИЋ ШПЕРАНДА
Јелена: ИВАНА БОЛАНЧА
Наташа: ТЕНА НЕМЕТ БРАНКОВ
Водитељ: ЂОРЂЕ КУКУЉИЦА

Представа траје 1 сат и 40 минућа

Такмичарска селекција
ВЕЛИКА ДЕПРЕСИЈА

ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

ВЕЛИКА ДЕПРЕСИЈА, писац Филип Грујић, режија Марко Челебић; Српско народно позориште/Центар за развој визуелне културе Нови Сад

У оригиналу драма истакнутог писца најмлађег нараштаја српских драматичара Филипа Грујића, у којој се преплићу социјални, филозофски и поетски слојеви, има наслов „Вилица Ебена Бајерса“. У основи комада је прича о стварним ликовима и феноменима с почетка 20. века, када се радијум, чија је отровност велика, користио у фабрикама, а у надрилекарству био пропагиран као лек. Понирући у прошлост Грујић твори слику савременог света који је, с једне стране, бескрупулозно грамзив, бесплодан и неинвентиван, посвећен раскалашном животу као једином смислу, а с друге стране је хор унижених радница („radium girls“), подређен суровој капиталистичкој експлоатацији. Тако у режији Марка Челебића настаје представа префињеног стилског израза, уверљиве атмосфере и визуелног склада која се намеће као метафора савременог и суровог високог друштва, насупрот сневачима праведнијег, бољег и наивнијег света.

Миљивоје Млађеновић

ЕКС ЛИБРИС

ВИЛИЈАМ Х. БЕЈЛИ, лекар: да, ебена сам имао прилике још само једном да видим. отишао сам кад није било никог. ушао сам у његову собу и видео га како лежи. умтан у завоје. стајао сам сигурно три минута на вратима, гледајући га. то свакако није човек којег знам. очигледно је да ме је после извесног времена чуо, јер сам нехотице уздахнуо гласније. погледао ме је само сам очи могао да му видим и нешто је рекао, више се ни не сећам шта ми је рекао.

ЕБЕН БАЈЕРС: отвори мало прозор, смрди овде

ВИЛИЈАМ Х. БЕЈЛИ, лекар: нисам га разумео шта је рекао, али сам морао да отворим прозор од смрада. његово тело је трулило. кости су му се, дезинтегрисале. кад је проговорио, то није био глас који познајем. једноставно није допирао до мојих ушију. као да је био на сасвим другој фреквенцији од оне на коју је мој слушни канал навикао. Изашао сам напоље. нисам желео да помутим сећање на тог човека. прелепог човека. мужевних црта лица. јаких руку. леђа. покретног. брзог. ебен буерс=његово тело плус његов глас. ово испод је само неки човек. било који.

ГОСПОЂА БАЈЕРС: рекао ми је да му се пиша. помогла сам му у томе, извадила сам и...погледала сам у очи стварно је имао лепе очи. никад то нисам приметила, до тад.

(Филип Грујић, *Велика депресија*)

ПИСАЦ

Филип Грујић

Рођен у Новом Саду, 1995. Дипломирао драматургију на Факултету драмских уметности у Београду. Аутор драме *не пре 4:30, ниши после 5:00*, која је добила награду

на конкурс Стеријиног позорја, као и награду „Слободан Селенић“. Аутор романа *Блудни дани курајшот Цонија и Подсџанар*. Аутор драме *Тамо где њевају*, која је ушла у најужи избор на конкурс Стеријиног позорја за драмски текст и била јавно читана у Шапцу. Аутор драме *Овде је лејо – сечем дрво, једем њасуљ* која је имала премијеру у марту 2018. у београдском Народном позоришту, у режији Миље Мазарак. Аутор драме *Како ја ово сину да објасним?* Позоришта младих, Нови Сад. Радио као драматург и адаптирао *Шехерезаду* за потребе истоимене представе на сцени Космодром (Дорћолско народно позориште). Добитник стипендије ФЦС-а за развој сценарија *Руја*. Сценариста кратког играног филма *Глад*. Филм је био део бројних међународних фестивала (Тел Авив, Солун, Херцег Нови, Изола, Софија, Букурешт...), а добио је награду за најбољи сценарио на фестивалу SEECs у Букурешту, као и награду публике у Мостару. Добитник награде за драмско стваралаштво „Борислав Михајловић Михиз“ за 2020. годину.

РЕДИТЕЉ

Марко Челебић

Рођен у Новом Саду, 1995. Дипломирао позоришну и радио режију на Факултету драмских уметности у Београду, у класи професора Душана Петровића и асистенткиње Ане Томовић. Самосталне режије: *Реално, ишло да не?* (УК „Вук“ Београд, 2019); *Кад причамо о љубави, да ли причамо* (Ф. Грујић; Дадов Београд, 2019); *Чешјири годишња гоба* (Антонио Вивалди, Дадов, 2020). Добитник је награде „Др Хуго Клајн“ за најбољег студента позоришне режије у својој генерацији. На ФДУ је студент демонстратор код професора Д. Михајловића (Позоришна режија и медији). Од 2019. је уредник програма у Омладинском позоришту Дадов.

КРИТИКА

(...) Један од јунака Грујићеве драме, лажни доктор Вилијам Бејли (оптужен да је лажирао диплому са Харварда) направио је свој напитак од чистог радиоактивног елемента – радитора. Први конзумент био је њујоршки плејбој, син индустријалца Ебен Бајерс, који умире од последица конзумирања тог напитка. Напитак је даван као еликсир. Након његове смрти *Њујорк џајмс* је објавио чланак „Све је било у реду док му вилица није отпала“. На основу те приче настаје Грујићева драма. У драми Филип Грујић представља породицу Ебена Бајерса: његовог оца, супругу, млађег брата и 'доктора' Бејлија, али уводи и хор Радијум грлс.

Термин „Радијум грлс“ настао је према младим радницама које су радиле у фабрикама са радијумом у Њу Џерсију, које су од радијума преминуле; те смрти су заташкане, а јавност на њих није обраћала пажњу. Коришћење радијума је забрањено тек након смрти њујоршког плејбоја. Њихове смрти нису биле довољно видљиве. Филип Грујић у комаду њих представља као хор Радијум грлс, кроз који слушамо личне исповести које свака од девојка говори именом и презименом.

Глума читавог ансамбла је пунокрвна, таква да се у њој ужива, проницљива, доноси јунаке као целовите пред нас. Убедљив и тачан Бане Јерков као Ебен Бајерс игра тако да јасно видите свет који са собом носи, како спољашњи тако и унутрашњи, Тијана Марковић упечатљива као госпођа Бајерс, која у себи носи врсту елана, одлучности да нипошто не напусти статус који у друштву има, Аљоша Ђидић као Бајерс Млађи, веродостојан, жив, Страхинја Бојовић као лекар шарлатан Бејли занимљив, прецизан, ни једном не склизне у карикатуру, Предраг Момчиловић као Бајерс Старији исто тако јасан син свога времена, индустријалац, одсутан и самозадовољан. Посебну пажњу треба посветити младим глумицама које играју Радијум грлс, хор: Емилија Милосављевић, Уна Беић, Сара Симоновић, Магдалена Мијатовић и Милена Даутовић, студенткиње четврте године глуме новосадске Академије уметности које играју врло зрело, спонтано и усредсређено, тако да њихове тужне исповести јасно чујете, доживите их као звезде које вам говоре а долазе 'са друге стране'.

Наташа Гвозденовић (*Време*, 24. 10. 2020)

Пишући драму према истинитим догађајима и ситуирајући је у Њујорк и Америку 1930-е, Грујић даје слику савремене цивилизације коју подједнако трују како њена експлоататорска природа, тако и површност, јаловост и самоубилачка испразност индивидуе које је насељавају.

У *Великој дејресцији*, наима, ефектно се преплићу два сижеа. Окосницу првог чини судбина Ебена Бајерса, богатског сина, плејбоја и хедонисте (иначе, аматерског шапиона САД у голфу за 1906), тачније, његово оболевање и смрт услед дуже терапије радиоактивним леком „радитор“, коју преписује опскурни и помодни доктор Бејли. Грујић успева да ову тематику издигне далеко изнад

нивоа флоскуле „и богати плачу“, нудећи уверљиву психолошку анализу (што тежи алегорији), али и сучељавајући је са последицама једног ширег социјално-моралног скандала тадашње Америке. Реч је о судбинама „Радијум грлс“ – сиромашних девојака из Њу Џерсија и Илиноиса, које су страдале у истом раздобљу, радећи у фабрикама које су користиле радијум у изради сатова. Будући индустријалци да, при осликовању светлећих бројчаника, а у циљу штедње, четкице натопљене радијумом „освежавају“ тако што су их влажиле уснама („lip, dip, paint“), оне су умирале услед вишегодишњег излагања радијацији. Богати фабриканти и поткупљени медији угушили су сваки тадашњи већи одјек њиховог страдања. С друге стране, смрт милионера Ебена Бајерса била је довољна да „радитор“ буде забрањен као и да се прекине свака шира примена радиоактивности.

Претежнији део драме (стари критичари рекли би: главни заплет) представљају ипак збивања у породици Бајерсових, док се трагична судбина „радијум грлс“ предочава појавом петочланог Хора као драмског лајтмотива. Ебеново оболевање – проузроковано Бејлијевом „радитор“ терапијом, преписаном како би се излечио бол у лакту што га је јунак задобио приликом једног од бројних ванбрачних „излета“ – служи Грујићу не само као конкретан замајац радње већ и као „окидач“ за параболу о тесној вези између јаловости индивидуе и паразитизма друштва.

(...) Млади редитељ Марко Челебић, за којег је поставка *Велике дејресције* била дипломски рад, суочио се са сложеним задатком. Требало је пронаћи равнотежу између формалних тенденција текста ка „вишегласју“ које одликују иронија и дистанца, и потребе да се асоцијацијама повезани драмски „чворови“ реализују са уверљивом дозом напетости и емоције. Уопштено речено, редитељ је овакав задатак остварио на солидном нивоу, пруживши нам представу чистог израза, углавном убедљиве атмосфере и компактног визуелног стила – чему су битно допринели миље функционалног богатског базена (сценограф Катарина Шијачић) и децентни, тачни костими (Сташа Јамушаков).

Светислав Јованов (*Нова.рс*, 17. 12. 2020)

Међународна селекција „Кругови“
ХОТЕЛ ЗАГОРЈЕ

ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

Хотел „Загорје“, ауторски пројекат Анице Томић и Јелене Ковачић према мотивима романа Иване Бодрожић; Градско драмско казалиште „Гавела“ Загреб (Хрватска)

Из перспективе девојчице рођене у Вуковару, сећање на болом импрегнирано одрастање, успомена на прогнаничке дане у некадашњој политичкој школи у Кумровцу. Трауматична искуства, нарочито о затамњеној страни женске стране света. Представа катарзичног дејства, универзалног исказа.

Миливоје Млађеновић

ЕКС ЛИБРИС

ЗОРИЦА: Сјећаш се.

ЈЕЛЕНА: Не сјећам се.

ЗОРИЦА: Сјећаш.

ЈЕЛЕНА: Не, не сјећам се.

ЗОРИЦА: Сјећаш...

ЈЕЛЕНА (викне): Не желим се сјетити. Мени је то све, као да се догодило неком другом, као да то нисам била ја. Мислим, знам да сам била ја, али то је била нека друга ја, нека које више нема, као што више нема ни оне која је своје дјетињство провела у Вуковару. Ње се сјећам. Ове из Хотелу Загорје се не сјећам. Не желим је се сјећати.

ЗОРИЦА: Зато се ја желим баш свега сјећати. И маме која је плакала, и брата који је крао чоколадице јер их нисмо могли купити, а мама је знала да их краде и ништа му није рекла, јер је и она украла тајнице у дућану које сам тако јако хтјела. И свих идентификација на које смо ишли и проклетог дана када смо га препознали, и црнине коју смо носили иако смо били дјецца. Желим се свега сјећати.

ЈЕЛЕНА: Мени се некад чини као да се то ништа није догодило.

ЗОРИЦА: Али догодило се.

ИВАНА: Да... И не само ово што смо вам ми вечерас показали, догодило се још пуно тога, не стигнемо све данас. Мислим, немогуће је све те године испричати у једној вечери. Кога занима, може доћи на неку другу изведбу, сваки пут причамо нешто друго. Ми смо отишле из Кумровца 1997, годину дана прије мирне реинтеграције. Али имамо ми још једну причу за вас. О нашем првом тулуму у седмици, кад смо навршили 14 година већ смо све ишле у средњу школу у Загреб и долазиле смо у Кумровец за викенд.

(*Хошел Загорје*,

ауторски пројекат Анице Томић и Јелене Ковачић према мотивима романа Иване Бодрожић)

СПИСАТЕЉИЦА

Ивана Бодрожић

Рођена је 1982. у Вуковару. Магистрирала је на студијама филозофије и кроатистике Свеучилишта у Загребу.

За збирку поезије *Први корак у шаму* објављену 2005. награђена је угледном књижевном наградом „Горан“ за младе песнике. За исту збирку добија награду Матице хрватске Квирин, за најбољег песника до 35 година. Поезију објављује у разним књижевним часописима (*Вијенац*, *Quorum*, *Поезија*), а уврштена је и у антологију савремене хрватске поезије *Ушјећа каоса* Мирослава Мићановића као најмлађа ауторка. Такође је уврштена у антологију Дамира Шодана *Другом сирном*. Песме су јој преводијене на разне европске језике, а превод целовите збирке *Први корак у шаму* изашао је на шпанском језику.

Роман *Хошел Загорје* (објављен 2010. у издавачкој кући „Профил“) награђен је наградама: Јосип и Иван Козарац (Повеља успешности); Кочићево перо, Бањалука – Београд (за изванредне успехе у савременој књижевности); Киклоп – за најбоље прозно дело. Године 2012. изашао је немачки превод тог романа у угледној издавачкој кући Хансер, те у француској Acte Sud. Роман је објављен и у Србији, те на словеначком, чешком, македонском, турском и данском језику. Према истом делу, као косценаристкиња, Ивана Бодрожић заједно с награђиваном босанскохерцеговачком редитељком Јасмилом Жбанић написала је сценарио за играни филм. Добитница је *Вечерњакове* награде „Ранко Маринковић“ (2. место) за најбољу кратку причу у 2011. години.

**ДРАМАТИЗАТОРКА И
РЕДИТЕЉКА**

Аница Томић

Позоришна редитељка и глумица (Загреб, 13. 8. 1980). Дипломирала је компаративну књижевност и кроатистику на Филозофском факултету у Загребу, те позоришну режију и радиофонију на Академији драмске умјетности у Загребу. Била је стипендисткиња Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, те је провела семестар на ИУП - University of Pennsylvania, САД; одсек режије. Оснивачица је Theatre de femmes (аматерска позоришна трупа) која је деловала од 1995. до 2003.

Готово редовно у својим пројектима сарађује са драматуршкињомом Јеленом Ковачић. Као глумица наступа у позоришту, на филму и телевизији.

ДРАМАТИЗАТОРКА

Јелена Ковачић

Рођена у Загребу, 1979, хрватска драматизаторка и драматуршкиња. Дипломирала компаративну књижевност и полонистику на Филозофском факултету у Загребу, те потом драматургију на Академији драмске умјетности у Загребу. Од 1998. је чланица алтернативне позоришне трупе Théâtre des femmes.

Од 2003. ради као драматуршкиња у неколико позоришта и паралелно започиње професионалну сарадњу са редитељком Аницом Томић с којом сарађује на готово свим пројектима. Живи и ради у Загребу.

КРИТИКА

(...) Гавелина представа под ауторском палицом тренутно најзрелијих и ауторски најпотентнијих домаћих казалишараца, Анице Томић и Јелене Ковачић, огледни је примјер како се то треба радити, како отворити националну трауму, тридесет година касније, не да би копали по старим ранама изазивајући бол и фрустрацију, него да би дозволили изворно неживљеним емоцијама да се ослободе о престану нас више тровати изнутра. Умјетност лијечи, казалиште лијечи, кад је врхунско.

Сњежана Павић (*Јушарњи лисџи*)

Од пете године идем у казалиште. Сад је то више од пет десетљећа. И баш никада нисам доживјела да публика с представе излази без ријечи, у потпуној тишини, тишини која свједочи доживљеном, проживљеном, али и поштовању. Тако је публика отишла с представе *Хошел Загорје* у Гавели, прве изведбе након свечане премијере, ауторског пројекта Анице Томић и Јелене Ковачић, насталог по мотивима истоименог романа Иване Бордожић. Велики роман тако је, након десет година чекања, добио велику представу. Било је вриједно чекања.

(...) Свих осам глумица одлично је одрадило надасве захтијеван посао, вјерујући причи и редатељици. Много је овдје тјелесног – трке, бијега, падова, плеса, а у томе су се све глумице исказале дословно до краја својих снага.

(...) Дијана Видушин бриљира у главној улози толико да послјије задње сцене у гледатељу остаје тек мисао: „Боже, како се ова жена врати у свој живот?“ То је вјеројатно највише што глумица може постићи.

Бојана Радовић (*Вечерњи лисџи*)

На сцени је бриљантна екипа Гавелиних глумица: Дијана Видушин у главној роли Иване, Ксенија Пајић како њена Мама, Перица Мартиновић је Бака, Тету Славицу игра Бојана Грегорић Вејзовић, Зорицу Лана Менига; Антонија Станишић Шперанда је Марина, Ивана Боланча глуми Јелену, док Тена Немет Бранков игра Наташу. Свака од ових глумица направила је оригиналну студију свог лика, као што и све заједно обликују снажан женски зид међусобне подршке у ратним и мирнодопским увјетима радикалне оскудице.

Наташа Говедић (*Нови лисџи*)

Представу носе снажна глумачка остварења слојевитих карактера, и ратом заувјек обиљежених особности.

Тања Новак (*Равно до гна*)

Може се закључити да је *Хошел Загорје* врло моћна, визуално атрактивна, емоционално згуснута и дјеломично полемична представа, која се не зауставља на виђење рата и прогнаничког искуства из аутсајдерске позиције прогнане, али заигране дјевојчице, него тај приказ заокружује перспективом данашњих 40-годишњакиња. Дакле, генерације која је почетком рата имала десетак година, а данас је престара за миграцију, но није премлада за озбиљно преиспитвање друштвених аномалија.

Нина Ожеговић (*Т-џорџал*)

ИНТЕРВЈУ

Златко Паковић

редитељ представе
„Ако дуго гледаш у понор“

ЉУДИ СЕ МОГУ ОПИРАТИ СВАКОГ ТРЕНУТКА, И ТО ТАКО ШТО ЋЕ ГОВОРТИ ИСТИНУ

Друштва више нема, разорено је и на глобалном нивоу да би се људима лакше манипулисало, да се људи не удружују и не остварују своје праведне интересе, већ да партиципирају у злоделима других. Све би било другачије када бисмо почели неистини да говоримо – не, а истини – да, каже саговорник Билтена и додаје да, упркос страху, морамо да чинимо добро.

После представа каква је *Ако дуго гледаш у понор* – а према то је таквих, тешко је говорити, тешко је уопште и проговорити. Уста занеме, мозак убрзано почне да чекира ушушкане ероре, душа се распе у парампарчад и у слаповима силовито навре кроз очи.

Рекао би човек нешто редитељу, нешто смислено, рекао би и глумцима, покушао би бар неким осмехом да их загрли, али тајац. Стид превлада, срам због тога што смо искључиво ми аутори живота који су они тако оркански моћно, у тек сат и по представе, премотали пред нама.

И зато би можда било довољно само наклонити им се и покушати сваког наредног дана сетити се бар једне генијалне реченице писца Халиловића (треба читати тај роман – велико, право ремек-дело, али и његову, хармсовски бриљантну *Чудну књију*), те потресне поеме које су упечатљиво, прецизно и свеprisутно изговарали новопазарски глумци.

Наклон Паковићу, а наклон и њима: Харису, Вахиду, Анђели, Лемани, Сандри, Рифату и Душану који су синоћ бриљирали, не само у основним глумачким алатима, попут дикције на пример, или у ураганским сонговима, већ пре свега одговорношћу према изговореном тексту и међусобно етички постављеној дијалектици.

Оно што смо синоћ гледали – чиста је епифанија, позоришно успеће, вазнесење духа, непатворена катарза, право и велико позорише!

Браво!

А сад говори аутор и редитељ представе Златко Паковић, о томе има ли на дну понора у који дуго гледамо какве воде у којој бисмо се могли погледати, има ли лека против сихира [магија] које су нам, наравно, подметнули други? Хоћемо ли најзад проговорити истину? Хоћемо ли ономе ко лаже, најзад рећи – лажеш, а ономе ко краде – крадеш, али исто тако и ономе ко ради нешто добро треба рећи – одлично, добро чиниш?

Зло се расуло на све сиране, и тешко је у томе свему са сиранима свој мали животи...

- Тешко је данас организовати се без полуга друштва, али људи се ипак могу опирати сваког тренутка, и то говорити истину. То је највећа револуција, најједноставнија, али захтева велику жртву.

Говорити истину тамо где приметимо неправду, рећи – то је неправда, тамо где приметимо да неко лаже, рећи – то је лаж, и ти лажеш, тамо где неко говори истину или ствара лепоту, треба рећи – ово је лепо и ово стварају неки људи... Кад се томе научимо – то ће бити грађанска одговорност. Врло је једноставно рећи неистини – не, а истини – да.

Сада смо у ситуацији да друштва више и нема, не само у Србији него и иначе, друштво је разорено и на глобалном нивоу да би се људима лакше манипулисало, да се људи не удружују и не остварују своје праведне интересе, него да партиципирају у злоделима других. О томе је ова представа. Дакле, ја сам саучесник врло често, као сваки појединац, као асистент онога који ме израбљује, и то је застрашујуће. То је пакао, оно што Данте говори – девети круг пакла.

Свако је талац свој хлеба, кажу да је наш медијски најоштровнији, да највише доприноси манипулацији и шом саучесништву...

- Медији би требало да буду преносник, то су ангелоси – гласници. Морали би да имају ту анђеоску сврху, а они углавном не говоре истину. Данас као званичну вредност у свету имамо категорију времена постистине.

Увек треба обратити пажњу на људе мученике слободне речи, просветитеље који још говоре истинито, који су затварани, који трпе, које прогоне. Видите колико у свету има затворених новинара, убијених, видите како Асанж трпи једну муку, као Прометеј. Пред собом имамо живе, те велике античке јунаке, активне, али не успевамо да их приметимо, или се плашимо да их приметимо.

У позоришту је тренутно најважније да помогнемо људима да кроз лепоту превазиђу страхове – то не значи да ми престајемо да се плашимо – страх је човеку урођен још из анималног света, већ да помогнемо да људи схвате како се из датог превазилажења, када, упркос страху, радимо добро и оно што је праведно, рађа невероватна лепота.

Има у православљу један диван израз „умиленије“, нека врсти блажности, блаженства, људи често кажу – милости, па чак је [Данило] Киш говорио о томе.

Када се чита књига Енеса Халиловића, цела се душа, свака реченица њара ушробу. Издвојили сте у њредстави многе феноменалне, не само стихове већ епиграфе. Један од њих који баш шемелно живимо је да „Кад њрихвисти блуд – сакрију те, а кад та одбациш – обрвају те“. На све што долази и живи који стално шече између реченица „Нож, жица, Сребреница“ и „Живела жућа кућа!“.

• Свако има своје национализме, у суштини они и немају ништа национално, сви су исти, сви ми се једнако гаде, одурни су, српски колико и бошњачки, хрватски, црногорски. То је једна те иста, изопачена прича.

Приметили сте да је само део романа коришћен за креирање позоришне стварности: искористио сам једну ситуацију и на њој изградио неколико нових. Проседе представе разликује се од проседе романа, или речима аутора романа: „Једно уметничко дело храни се другим уметничким делом.“

А како живети између те две крајности, томе треба да нас науче васпитање, образовање, ту се мора кренути од почетка, од наших просветитеља. Српска култура има фантастичне умове и дивну, затомљену традицију којом сам се много бавио. Промовисао сам је у представи „Дон Кихот“, или шта су данас већ рењаче, која је играна у Новом Саду само два пута и забрањена је. То је званично једина забрањена представа, а она је говорила о нашој генијалној слободарској традицији.

И у представи *Vox dei – траћанска нејослушност* такође сам промовисао ту врсту традиције која потиче од наших дивних просветитеља – проте Матеје, генијалног Доситеја, Боже Грујовића који је написао такав нацрт устава да се можемо подичити, бољи од америчког устава, до таквих слободара какви су Светозар Марковић и Димитрије Тучовић. Имамо на кога да се ослонимо као култура, имамо и на југословенском простору, јер смо партиципирали у томе, без обзира што не постоји више та држава.

То треба промовисти, деца о томе треба да уче, јер само тако ће схватити да нема неке лепоте, не објективне, нити унутрашњег задовољства у тим стицањима. Ако некога пљачкате, губе се и личност, и душа. Имамо људе који би требало да промовишу просветитељске ствари: професоре, свештенике, академике, оне који се баве позориштем, а који живе потпуно другим животом недолучним и пропагирају све супротно. Имате онда и ту дискрепанцију: једно се говори у представама, друго се показује.

Замршено је било од почетка света до данас, али је важно да сваки човек, огромна већина људи тачно и потпуно поуздано зна – не говорим о неколико процената поремећених људи који немају савест, а има таквих да могу равнодушно гледати и радити разна злодела, када раде нешто добро, а када чине нешто што није добро.

Е сад, само је проблем у друштву – шта се промовише, шта се награђује, шта постаје „плаузибилно“, шта доноси корист? Али, ја сам оптимиста. Не можете живети ако нисте оптимиста.

Један јунак у њредстави каже да смо њосћали роба и робови. Томе треба додати да нам фали још само бар код на шелу. То је један крај њроблема, а дрући је што шћо неки мисле да је шћај бар код вакцина.

• И то је исто питање, просвете и просвећености. Никад нисмо били на неком врхунцу тога, али у мојој генерацији 1968, мојој и мојих школских другова, без обзира на то чиме се бави и ниво стеченог образовања, у каквим условима живи, нико није антивакцинаш. То смо добили кроз васпитање. За нас је наука ауторитет. Ако не знате где су упоришне тачке рационалности, како ћете живети? Живећете бесловесно.

Људи умиру, моји су пријатељи умрли, ја сам преживео корону, врло тежак облик британског соја. Вакцина је реч науке, па и озбиљни теолози на крају крајева о томе говоре. Имате мрачну страну религијских чиновника, а имате и неке дивне људе који су такође негде затомљени, забрањено им је да говоре.

Код нас је 36 теолога – а то нигде не можете да нађете, потписало једно писмо јавности, да је Дарвинова теорија еволуције једина валидна теорија која објашњава постанак врсте, и да хрићанска теологија нема никакав проблем с тим, да се то не коси ни са обликом веровања, нити вера има право да се бави научним чињенцама те врсте. Они су само рекли да, ако једног дана нека валидна научна теорија буде доказала нешто друго или проширила ова сазнања, они ће то прихватити, јер теолози не могу да се баве тим стварима.

Има дивних људи, само се спутавани, не могу да дођу до изражаја. Оно што је добро и праведно – утемељено је у рацију, а просвета је у томе суштинска. Па и позориште је једна просветна институција.

Србијом ићак владају тазде са својим ишћинама, а њихова је ишћина њихова имовинска карћа. Она је јача од свећа – иравде, ишћине, слободе...

• Огромна бахатост се награђује... Испливало је све с тим сексуалним извитопереностима и злостављањима, и у позоришту, и на факултетима. Заиста живимо у тврдом патријархату који нам долази главе. Он је и корен национализма. Морамо се с тим носити и обрачунавати. Знамо колико је то тешко, с тим се носим као мушкарац одавно, сузбијам те пориве, не допуштам све оно што ми друштво допушта да као мушкарац чиним.

Ако човек дућо љлега у њонор, њонор та може њроћућати, а можда на дну њонора буде нека вода у којој би се моћао видећи, оћлегаћи се...

• Када успете да дефинишете ствари, успете да сагледате корен проблема, онда се на неки начин неће решити проблем, али сте на путу решења. Прво морамо знати шта је проблем да бисмо знали да га решавамо. За сада, знамо да смо загледани у један понор, али излаза увек има: какви су облици, то је питање за свакога од нас.

Разговарала Снежана МИЛЕТИЋ

Енес Халиловић

Писац романа
„Ако дуго гледаш у понор“

ЧОВЕК НЕ МОЖЕ ДА ОТВОРИ СВЕ ПРОЗОРЕ

Писац Енес Халиловић по чијем роману *Ако дуго гледаш у понор* смо гледали представу Регионалног позоришта Нови Пазар у режији Златка Паковића, за Билтен говори о свом односу према писању, према судбини, према животу његових дела и о томе како све увек зависи од оног који гледа...

Постоји код Карела Чајека у делу „Како настаје позоришни комад“ део када се драмски писац за свој комад, кад је постављен на сцени, пита: шта су учинили с мојим комадом? Шта је ово? Како бисте Ви рекли, шта је роман добио шиме што је постављен на сцени?

• Роман је добио један нови угао из кога је погледан. Није отворен цео роман, одшкринута су једна или двоја или троја врата... Редитељ и глумци су драматизовали роман, они су успели да донесу дух романа на даске, наравно, то није цео роман, него неки његови фрагменти, али и фрагмент је довољан. Као што нас је један велики писац учио: врабац не може да стави у кљун цело море, али и та кап је море.

Ова представа има две линије које јасно уочавамо: однос груштва према човеку које ја тако често меље, с грује сирани показује једну породичну матрицу, један шаерн, пршљај с којим је човек дошао на свет и пита се може ли та се ослободити?

Фото: Б. Лучић

• Видите, древни народи су залутали зато што су расправљали о овој теми. Ако је унапред судбином одређено шта ћемо урадити, где је наша одговорност? Добро ме чујте, знам шта говорим. То је толико дубоко ствар времена, простора, судбине. Ми не треба да размишљамо о томе, јер не можемо да схватимо. Као што птица у кавезу може да шета унутар кавеза, може да једе храну коју јој дајемо, а не мора... а да ли ћемо ми да бацимо кавез с литице или не... Она ту не може ништа. Постоје ствари које нас превазилазе, човек не може да отвори све прозоре. То је мој одговор.

О шоме су за јучерашњи Билтен говорили глумица Миња Пековић и драматург Сјасоје Ж. Миловановић – колико смо власни над својом судбином, а колико она тосиодари нама. Асоцијација на шу шему, пошшоу у разговору са Мињом, био је Виктор Франкл и његова пошраја за смислом. Шта ви о шоме мислите?

• Хвала вам што покрећете тако дубоку тему у време плитких тема. Даћу један кратак, пластичан и богат одговор: ако један човек дође и једном сирочету да кору хлеба, није он добар сам по себи, него је рођен добар па је зато учинио добро дело. Постоји нешто старије, судбински запис који од њега чини доброг човека. Стварно верујем у оно што говорим, али када смо сели, нисам очекивао да ћете ово питати, да позориште отвара овако дубоке теме и у гледаоцима и у тумачима театра... на нама писцима је често да дајемо површне изјаве и то је у реду, то су медији, али ви сте отворили дубоке теме. Ово о чему говоримо је срж човека и саме уметности, јер уметност треба да промишља о судбини. Уметност то чини од Едипа, који је лако ударио свога оца, а отац је страдао. Тога има у нашим народним песмама: како га је лако ударио, три пута се преврнуо. Кад судбина нешто хоће, онда се лако одигра. То је порука Едипа и целе уметности.

У исламу и стоји да је све записано и шај погашак, што са знање, човека на извесан начин ослобађа кривице.

• Видите, кад бих вас сада убио, не бих био ослобођен кривице. Али свакако не можемо да отворимо тајне. Мој син има оне аутомобиле које „навијете“ и они сами иду. Знаш да навијем, дизајнер направи ауто, али ауто не зна мене, зна да, кад га навијем, иде колико може. Ми нисмо ту да све отворимо и сазнамо, ту смо да отворимо колико можемо.

Добро, која је онда улога писца? Који је ипак власник над судбинама својих јунака.

• Ја сам те песме писао, моја је судбина, како кажу Латини, *Nomen est omen*. Моје име значи пријатан, љубазан. Тако да се трудим да причам са људима, да причам своје приче, да певам своје песме. Присталица сам древне мисли која каже да ће свакоме бити лако оно за шта је надарен. Тако да када видите фудбалера, видите да најбољи лако изводе дриблинге, најбољи столари лако праве изврсне комаде намештаја... Кад је човек надарен, лако му иде то што ради.

А ваш однос према позоришној уметности?

• Ето, питали сте ме нешто што ме нико није питао и рећи ћу вам истину: у Београд сам отишао да студирам 1995. и нисам имао новца да идем у позориште. Знао сам да могу да ме пусте, али није ми се ишло да чекам... Објавио сам 2004. књигу драма, кратких експерименталних драма, а да никад нисам био у позоришту, гледао сам неке перформансе, без речи што се изводе, на улици. Међутим, нисам сматрао да не могу да пишем драме зато што нисам био у позоришту. Пошто сам читао драме, могао сам да их напишем. А Нови Пазар тада није имао позориште. Било је тешко ратно време, у Београду ми је било скупо да идем у позориште... [Јован] Ђирилов ми је био рецензент за ту прву књигу драма. Питао сам се да ли на свету има неко ко је написао књигу драма а да није био у позоришту.

Јосип Бродски је говорио да јар драма које је написао не морају никад да се изведу.

• Важно је да се читају. Писао сам драму *Кемеш* о једном важном древном догађају, када је украдено фараоново злато. Нисам размишљао о позоришту на тај начин, мада је оно важно друштву. Ја сам себи увек био важнији од позоришта. Шта ће бити с мојим делима када се изведу, то није на мени. Један момак хоће да снима филм по мојим песмама, али то је његова ствар. Нека ради како мисли да треба, ја сам своје написао. Моје сам дао. Као човек који производи лопте – ја сам их дао, а да ли ће они знати да играју, то је њихова ствар. Нисам срastaо за позориште али га се нисам ни одрекао, ни оно мене. Срећан сам човек, видим да моје речи другима значе. Роман *Ако дуго гледаш у јонор* пажљиво сам писао. А шта они раде, како хоће. То вам је као кад пошаљете дете у школу и кажете: учи. Сад, да ли ће оно да запали цигару, ко зна...

Фото: Б. Лучић

свуда – сваки човек је прича. Иза сваког камена крије се историја, крије се парадокс. Треба само дуго посматрати, што би рекао [Целалудин] Руми, треба времена да од крви постане млеко. Не може жена, чим остане трудна, одмах да има млеко у грудима, девет месеци је потребно за то. У Пазару има шта да се види, не знам да сам у Норвешкој да ли бих био писац... Пазар јесте комплексна средина и деведесете године биле су пример: шта се дешава у друштву, то сте могли да видите у Пазару. Старим грчким филозофима били су довољни градови мањи од сто хиљада људи да виде политику. Мени је то било довољно. Можда нам је лакше на једном микроплану да видимо политику. Људи на маргини понекад боље виде. Финска, рецимо, није ратовала, а један њихов познати песник каже: односи између светских сила су сувише добри. На заједничком тржишту продају наду и љубав, мржњу и оружје... Он је то видео са стране, има много држава у којима се ратује а то не виде... можда једноставно треба отклон. Мада зависи од оног који гледа, увек.

Уметност данас, како је видиш?

• Добра књига је остала добра. Сви су говорили да је поезија мртва, да ће интернет надвладати... не, не. Као што сваком човеку требају љубав, ваздух, комплимент, тако је и уметност наша потреба, део нас. Није човек тако лаган да би само време и својински односи могли да промене његову потребу да говори и да му се говори. Уметност је постојала и кад је било мало робне размене, можда је постојала док пас није био припитомљен, можда. Неко је и тада можда певао. Уметност је тражила путеве куда да се излије. Мало је добре уметности која мора да се тражи, то вам је као неки лек. Онда има смисла, а људи цео живот томе посвете. Стеван Раичковић каже читаоцу: ако се намрштиш, знај да је због тога промашено и пола живота мога. Људи положи живот за уметност и у томе има смисла.

Разговарала Наташа ГВОЗДЕНОВИЋ

Фото: Б. Лучић

Нови Пазар као средина је средишње наше књижевне свеће у извесном смислу?

• Андрић је говорио да су мале средине позорнице за велика чуда. Међутим, Нови Пазар више није мали, има 120.000 становника, има најмлађе становништво у Европи. Град у коме имамо шта да видимо, али и тамо као и

**Владимир
Табашевић**
аутор романа
„Тихо тече Мисисипи“

НЕ ПОСТОЈЕ ПРИВИЛЕГОВАНА ИНТЕРПРЕТАТИВНА ИСКУСТВА – БОРИМО СЕ ЗА СВОЈЕ ТЕМЕ

Покушали смо да мислимо о том, назовимо га југословенском наслеђу у неким другим, новим координатама, под неким другим означитељима, без вишка лажног или искреног патоса, без вишка потребе да се у нашу прошлост учитавају разне ствари, а као да је постојала обавеза да се учитава и измишља своја властита прошлост – каже писац Табашевић у интервјуу за Билтен.

Владимир Табашевић писац је романа *Тихо тече Мисисипи*, који је био инспирација Ивици Буљану за истоимену представу у извођењу глумца Београдског драмског позоришта. Табашевић је са Буљаном и драматизовао роман за који је добио неколико награда, међу њима и „Мирка Ковача“. Писац се уједно појављује и као глумац у представи, у улози самог себе. За Билтен Стеријиног позорја говорио је, између осталог, и о томе како су овом представом хтели да разбију уврежена позоришна мишљења о томе како позориште треба да изгледа, како треба да се гледа и доживљава.

„Мисисипи“ је нека врста поетског биланса приче о почившој земљи, о томе шта смо све изгубили, бесповратно, о чему сањамо, шта нас боли, за чим смо јако носилачки, а истовремено и подсећник на оно што стварно одређује нашу стварност: Косово, Косовка девојка, Орловић Павле, и вињак, коме се враћамо кад год не видимо пут даље... Какав сада, после књије, после изрежираних и вечерас поново одиграних представа, имате сентименти према теми Југославије, том духовном, ако не више физичком простору који је многе од нас одредио?

• Оно што се хтелo постићи овим комадом јесте да се тој врсти принуде на некакву носталгију, која је у ствари често жал за нечим што никад није било, одупремо, одупремо том императиву који ми делује да је данас присутан и покушамо да мислимо о томе, назовимо га југословенском наслеђу у неким другим, новим координатама, под неким другим означитељима, без вишка – лажног или искреног патоса, без вишка потребе да се, дакле, у нашу прошлост учитавају разне ствари,

а као да је постојала обавеза да се учитава и измишља своја властита прошлост. Ми смо са дна колективних успомена покушали да изродимо нешто и то учинимо доступним публици, која би у складу са својим капацитетима, интересовањима и резонима, за себе узела, свако за себе, нешто.

Одустали смо од потребе да унапред доцирамо и смишљамо шта је то што је било наша заједничка прошлост. Немамо, дакле, никакав априори став, ни позитиван, ни негативан. Ми знамо да је прошлост као таква некаква реинтерпретативна категорија, да се може изнова домишљати, и оно што се хтелo је да се кроз неколико, назовимо их општих места, извуче нешто и учини доступним публици да изабере шта је њена прошлост.

Фото: Б. Лучић

Шта писац у сарадњи са режисером, у вашем случају са Ивицом Буљаном, добија, а шта можда и губи преласком у групу медија?

• Нисам имао искуство да сам нешто изгубио, напротив. Кроз сарадњу са Ивицом само сам добио, на хоризонту ми се отворио нови простор рада на мом тексту. Представа је користила мој роман као предлог, он је текстуални повод, прилика да кроз њега тек радимо са глумцима и да, учествујући у колективном читању текста, покушамо да смислимо шта тај текст даје, на шта нас подстиче, како да га играмо. И захваљујући Ивици, то је драгоценост околност.

Даље смо га заједно надограђивали, свако је партиципирао у неком смислу, у складу са својим могућностима, поривима и интересима у здравом смислу. Поуздано знам да смо на основу искуства заједничког рада успели да хијерархију тих односа моћи доведемо у питање. Хијерархија није поштована онако уобичајено, већ смо покушали да заједничким гледањем филмова, читањем друге литературе, од Артоа до Ходоровског, мој роман изнова, поново доживимо. И сам сам, читајући са глумцима текст, имао прилику да своју књижевност другачије доживим.

Каква је разлика у читању једног шекеља када га чита писац, а каква кад читају глумци? У чему је разлика?

• То смо, између осталог, покушали да отворимо као тему, да у тој последњој сцени – а то је приказ глумачког читања текста, покажемо да не постоје некаква привилегована интерпретативна искуства и позиције, колико год се то кроз

односе моћи наметало, било као нека врста интелектуалне позе или позивања на ауторитет који је врло често без покрића. Управо проблематичност таквих односа хтели смо да покажемо овде.

Учествујем у овоме радо и драговољно, мислим да је ово врста еманципаторског позоришта у неком савременом смислу. Није еманципаторно на начин на који се данас инсистира да то позориште буде, па да се некако фрљамо и размењемо интелектуалним референцама које онда важе само нама који смо из тог еснафа, него смо покушали да мислимо једнакост, у еманципаторским категоријама, по кључу како смо уметност позоришта ми данас видели и доживели. Било је важно да се за време самог играња, а пре свега проба и читања, упражњава та врсте егалитарне праксе која је и еманципаторска.

Шта мислите као писаца, чииалац и гледалац, да ли се позориште и књижевност у Србији баве правим темама?

• То је један од ординарних проблема. Налазимо се у пољу у којем се дешава управо то – борба о томе које су теме важне, које је важно обрадити, а које се намећу. Делује да прва ствар с којом морамо да изађемо на крај јесте да се изборимо за своје теме. Делује ми да у савременој, како књижевности, тако у неком ширем смислу и у позоришту, постоји некакав приоритет тема које би се тичале, с једне стране интелектуалне позе, а с друге некаквог срама и једа што се живи у култури у којој се живи, и што се ствара у култури у којој се ствара. Хтео сам да с тим изађемо на крај, на неки начин да се сукобимо с том позицијом и чињеницом да се у тој култури, из неког разлога, морате посипати пепелом. Делује да не постоји довољно разлога да се, каква год да је ситуација у земљи, уназад колико год година, радујемо у било ком смислу, као да немамо права на то.

У том смислу ми *Мисисипи* делује као радосна представа, колико год да је тема тужна, а тема је распад једне земље и крах једног друштва које је за последицу имало ратове. Њима се нисмо бавили, не у непосредном смислу, већ смо га најдискретније помињали овде. Нисмо желели да будемо на позицији самовиктимизације, или доцирања, да упиремо прстом да је неко крив, хтели смо да пробамо да направимо комад с оне стране уврежене логике која се овде намеће. Да се лажно не виктимизујемо и не надмењемо ко је већа жртва. Покушали смо да од крхотина које постоје – идеолошких, реалних или стварних, напослетку и естетских, направимо нешто што би било весело.

Ако се ту провуче и доза сете, свакако се она не жели политички злоупотребити, у сврхе какве идеолошке пропаганде која ми делује присутна. Покушали смо да створимо нешто за нас, како смо ми видели, да буде некаква естетска вредност по себи, да онда то учинимо доступним публици.

Дивно је што су се на овом Позорју наши редитељи дохватили савремених писаца. Паковић Халиловића, Младеновић Цвијетића, Буљан вас, млади Челебић младој Грујића... Имаће ли уписак да редитељи на прави начин афирмирају вас писце?

• Чињеница да редитељи прате савремену књижевност делује ми индикативно и важно, то да их оно што се ствара у њој

на неки начин интересује непосредно и желе да се креативно надовежу на њу. То је позитивна околност која ме радује.

Шта више, и у ком је временском изгледу то за објављивање?

• Радим нешто, пишем. Нисам сигуран када ће бити готово. Сада сам у фази када тај свој рад не желим да оптерећујем прогнозама.

Разговарала Снежана МИЛЕТИЋ

Бранка Катић

Драматуршкиња Весна Чипчић у представи „Тихо тече Мисисипи“

ОСВАЈАЊЕ СЛОБОДЕ

Бранка Катић у представи *Тихо тече Мисисипи* глуми Драматуршкињу Весну Чипчић. Глуми с лакоћом, ненаметљива и снажна у свом присуству на сцени. Разговарамо о процесима у театру који су драгоцени за глумце, стрпљењу, узбуђењима и свести да, као ју је научио професор Раде Шербеџија, треба бити нежан пема другима.

Људи који вас памће са сцудуја, колеће, кажу да вас цео живиш ираиш веврина. Како усјеваите?

• Нисам увек ведра, али имам капацитет за радост. И ако видим да сам уморна у чудном расположењу, знам како себе да заиграм. Погледам у небо и знам да је све веће од нас, шта год да је, знам да ће проћи. Уживам у малим стварима, ако видим дете како се смеје или неку лепу људску размену, све ме то храни. Имамо избор у животу. Имала сам периоде кад сам била незадовољна, али онда човек уђе у те концепте и не може да изађе из ограничености свог ума. Нико није увек задовољан, али тражити лепо је избор и ако тако чиниш, биће ти боље.

Повраћајак у позориште – чланица сће ансамбла Београдској драмској позоришта – колико вам значи?

• Дуго сам била у иностранству и тамо сам два пута играла у позоришту. Знам да мој језик није савршен. Стално сам говорила да ми недостаје додир са публиком. Позив Јагоша Марковића да ускочим у једну чврсту, добру представу, био је благотворан. Пошто сам имала трему од година неиграња,

Јагош је био врло пажљив, имала сам са њим пет проба, а то није уобичајено кад ускачете у представу, радила сам са Љиљаном Мркић Поповић, цела подела је била супер. Били су баш нежни.

Какав је ваш однос према лику Драматуршкиње коју играше? Активно сте присујни на сцени.

• Драго ми је, бојала сам се пасивности, пуно тога дешава се на сцени а ја нисам од глумца који вичу, гледај мене, гледај мене... Ово је представа целог ансамбла. Она варира од извођења до извођења јер свако има права да је прекине кад год... видели сте, микрофони нису радили и ником ништа, једном приликом нисмо отпевали један сонг... све иде... Зафркавала сам Табашевића, рекла сам му: ја играм тебе (смех). Колико су моје младе колеге разигране, сматрала сам да Драматуршкиња мора бити уземљенија у том процесу стварања.

Ово је прича и о деведесетим годинама, о распаду породице, између остало, видимо колико деведесете још трају кроз те цираде, вињаке, народњаке... Како се ви сећаше тог времена?

• Не знам како смо преживели, била је ненормална инфлација, за плату сам журила да купим једну кутију ЛМ-а, тога се сећам. Бувљака, хране из Мађарске... Успевамо некако да преживимо и сачувамо хумор, животну енергију. Не бих волела да се уморимо од тога што све изгледа као да се ни-

кад ништа неће променити. Не бих волела да одустанемо од жеље да живимо у уређеном друштву, где је лепо васпитање стандард који се преноси на нове генерације. А изгледа смо се заглавили код Милета у печењари (смех).

Шта вам је донела изолација услед пандемије коронавируса?

• Помислила сам: сад нико не ради ништа, па ни ја. Онда сам чула да је Хелена Бонам Картер завршила не знам коју сезону серије Круна (смех). Колико смо ми глумци луди, сваки пут кад не радимо, мислимо да неће нико више да нас зове (смех). Било ми је лепо с мужем и децом у Лондону, у почетку сам све дезинфиковала. Онда сам открила тај Gaga Dance, Охад Нахарин је кореограф из Израела и то ме је спасило. Деца су мислила да сам полудела: као, мама је хипик (смех), тај плес мало користим и на сцени. То ме је спашавало, било је полетно, лепе шетње по Лондону који је био пуст, као апокалипса. Ишла сам у Лондон да видим моју најбољу пријатељицу Катарину за њен рођендан. Шетале смо и плесале... Онда се десила и прилика да радим у Београду, одмах сам дошла, тако да сам други талас короне провела у позоришту, а од позоришта нема бољег места да се изместите.

Шта вам је донео овај процес?

• Ивица Буљан ме је звао, али ми није ништа рекао. Процес је донео освајање слободе. Толика нам је слобода дата да смо се паралисали од страха. Имали смо диван процес, гледали филмове Ходоровског, извлачили магичне задатке из шешира који су на неки чудесан начин имали везе с неком репликом или ликовима... радили смо полусатне вежбе дисања, па бисмо онда ишли у импровизације. Ивица је био као неки чаробњак. Имали смо дивну пробу где смо заједно анализирали текст... нисмо веровали да представа може да функционише у овако слободној форми, два дана пред премијеру знали смо само да имамо себе, да имамо једни друге и да смо храбри. Стварно мислим да је у животу процес најважнији, оно где учиш, где се суочаваш. Пут је увек драгоценји од циља.

Ви сте глумица са великим искуством, стицали сте га код нас и у иностранству. Шта бисте поручили младом глумцу/глумици?

Да гледају филмове, позоришне представе, људе у аутобусу, људе у својој породици... да покушају да размрдају неке механизме, да се не плаше да погреше, ако не раде тренутно да чувају наду да ће доћи њихових пет минута. А када то дође, треба да буду спремни, да се држе у доброј форми, да су живог духа и ума. Сећам се да нам је професор Шербеџија говорио да будемо нежни, да никога не критикујемо. Постоје људи који постану глумци у четрдесетим годинама. Зато будите пажљиви.

Разговарала Наташа ГВОЗДЕНОВИЋ

Фото: Б. Лучић

**ОКРУГЛИ СТО:
Ако дуго гледаш у понор**

ДАБОГДА НАМ ДОШЛИ ПОНОВО

Пре сесије Округлог стола, **Слободану Савићу** уручена је Стеријина награда за позоришну критику „Миодраг Кујунџић”. Лауреат Савић се обратио присутнима. „Позоришна критика не треба да буде самој себи сврха. Позориште је корективна свест и савест времена. Свака добра позоришна критика треба да буде свест и савест таквог позоришта за које настаје и у којем настаје. Мој приступ позоришту, трагом мојих дубоких уверења, критички је усмерен. Хвала на овој награди и хвала Стеријином позорју што постоји.”

Округлом столу о представи *Ако дуго гледаш у понор* (Регионално позориште Нови Пазар / Културни центар Нови Пазар) присуствовали су: **Анђела Марић**, **Лемана Бињош**, **Рифат Рифатовић**, **Вахид Џанковић** и **Златко Паковић**.

Водитељка **Исидора Поповић** је започела питањем о раду на представи. Глумица **Анђела Марић** је рекла да већином доминира импровизација. То је потврдио и **Рифат Рифатовић**, нагласивши да су сви фанови Енеса Халиловића и његовог дела. „Волели смо и познавали овај роман раније, а ово читање је донело велику катарзу. У овом процесу смо имали толико дана плакања, које је суштинско разлагање наших душа. То стварање је осим креативног, тешког, било је ослобађајуће, па зато имамо овакав резултат.”

Златко Паковић је подсетио да је роман изашао 2016. „Писао сам одмах о роману и увидео колико је ово важно дело. То је изврсан роман, нема сумње. Након неколико година стекли су се услови да направимо ову представу. Четири године нам је било потребно.”

Водитељ **Влатко Илић** је питао да ли је одмах постојала идеја како ће се радити ова представа. **Златко Паковић** је истакао да је одмах желео да провери све могућности, али имао је главну идеју. „Имали смо задату ситуацију у роману, која је не само реалистична него која се догодила. Више од 90 одсто је истинито, пренето из стварности. Ту ситуацију смо покушали да реконструирамо на неколико начина. Кључно је што смо из тога извели закључак да сте у овом друштву ви проклети. Сиромаштво је проклетство.”

Исидора Поповић је додала да је ова представа локална, по тексту, изговору и да вероватно постоји значајна разлика када се изводи у Новом Пазару. Отворила је питање реакције публике.

Анђела Марић је рекла да је представа играна само у Новом Пазару, Београду и сада у Новом Саду. Различито су реаговали на различите делове. Никад се није десило да публика аплаудира на реченицу „Сви ви који не купујете карте”, тек сад у Новом Саду видело се да је и то занимљиво.

Рифат Рифатовић каже да је једном у Новом Пазару нека девојка одговорила на питање „Шта бисте ви урадили?” и то се у потпуности поклапа са искуством у представи. Та

девојка је већ то преживела. „Остатак публике је захватило осећање страха и стида. Захвални смо Златку јер је извукао оно најбоље из нас. Нисам у животу радио са оваквим редићем. Ово је диван и нови процес регуларног позоришта.”

**Гласање публике за најбољу представу
Ако дуго гледаш у понор – 4,57**

Лемана Бињош је нагласила да је то прича свих нас, не само Новог Пазара. „Сви смо толико застарили као друштво. Величина ове представе, где год да играмо, показује се сваки играњем изнова. Представа нас опомиње да обратимо пажњу. Ми смо ти који гледамо како сви тону у понор. Свуда је исто оно што понесемо из позоришта.”

Златко Паковић је рекао да радионичарски приступ омогућава да се створи ансамбл. „То користи да упознате глумце до краја и да из тога што свако од њих носи, градимо представу. Свако ће радити на свој начин, али сваки глумац мора изнаћи свој начин. Та вештина се стиче искуством. Измишљам ситуације које на најбољи начин откривају стања и појаве о којима се ћути, којих људи не желе да буду свесни. Овде смо кренули из ситуације која је начета у роману. У том начину рада се ствара атмосфера аутентичности.”

Исидора Поповић је покренула тему језика и клетве у представи. **Златко Паковић** је рекао да клетва постаје најсавременији језик данашњице. „Језик романа је босански стандардни, а у представи је новопазарски.” **Анђела Марић** је рекла да је срећна када неко прочита роман након што погледа представу.

Фото: Б. Лучић

Лемана Бињош сматра да сиромашни човек који ништа не може да уради, може само да куне. „Кад си немоћан да било шта урадиш, само кунеш. У том свету, то је најлакше и најтеже. Целе породице пропадају због проклетства и кетве. Данас то имамо и то вучемо. Зла судбина нас прати, враћамо се у паганске обичаје и ритуале.“

Из публике се укључио глумца **Душан Живанић** додавши да су кетве често изазивале духовите реакције, али делују много више од молбе. „Људи реагују на страх. Уколико су љубазно замољени, неће реаговати.“

Златко Паковић је споменуо да је, што се тиче музике, најчешће сарађивао са Божидаром Обрадиновићем. „Са њим се феноменално разумем и та сарадња је дивна. Има сонгова који су рађени на традицији, провучени кроз фолклорну боју. То је један од првих момената синестезије. Радил смо заједно на представи *Сребреница*, немам право да се правим да та представа није направљена. То је композитор с којим сам се сродио на одређени начин. Са њим се изврсно разумем у поетичко-естетичком програму, али с друге стране, на емоционалном музичком плану.“

Влатко Илић је приметио несумњиво указивање на Брехта. Поставио је питање о натписима у представи. **Златко Паковић** је одговорио да та решења подсећају на она у немом филму. Натписи прате оно што се дешава, некад допуњују, некад пише оно што се говори.

Исидора Поповић је рекла да име Нејра значи светло, а то светло непрестано варира. **Златко Паковић** је додао да анализом растерујемо мрак. „Ако успемо да разумемо појам ситуације, то значи да смо ухватили ситуацију за врат, а не она нас. Да ли је добро или није добро – то најчешће не зависи од нас. Ако се боримо против ситуације, то је већ светлост. Бавимо се овом ситуацијом која је правило, то није одступање.“

Здравко Вулин је поздравио екипу представе и рекао је да овај редитељ има храбрости за храбре комаде. Захвалио је свима који су овакву представу довели на Стеријино позорје. Овим коментаром је завршен округли сто.

Милена КУЛИЋ

СТУДЕНТ КРИТИЧАР: Ако дуго гледаш у понор

НИЈЕ ЛАКО БИТИ ПУБЛИКА

Трећег дана Стеријиног позорја имали смо прилику да гледамо представу *Ако дуго гледаш у понор* у изведби Регионалног позоришта из Новог Пазара. Режију и драматизацију истоименог романа Енеса Халиловића потписује Златко Паковић, а прилику да ради на тексту имао је цео глумачки ансамбл.

У једном од интервјуа након премијерног извођења, редитељ јасно истиче да је роман служио као инспирација, те да је покушао да избегне класичну драматизацију која изискује препричавање. Књиге су да се читају, а не пре-

Фото: Б. Луцић

причавају. Тема је актуелна и сурова. Од почетка до краја пратимо малолетну девојчицу, жртву силовања, која је у старту осуђена на пораз. Аутор у фокус ставља класну раслојеност и подсећа нас колико је тешко и неправедно бити на дну ланца исхране. Уколико покушамо да се супротставимо, проћи ћемо још горе. Уколико се не обратимо за помоћ, испашћемо кривци. Паковић јасно каже – није крива само држава, криви смо сви ми који ћутимо и сагињемо главу пред злочинима. Ћутање је убиство.

И заиста је непријатно бити публика на оваквим позоришним представама. На нас се викало, псовало, у нас се упирало прстом. Дошло је време да се бирају стране. Или ћеш да окренеш главу и будеш њихов, или ћеш да дигнеш глас, супротставиш се злочину и будеш на страни жртве. Нажлост, људи и даље ћуте, а овај позоришни експеримент нас упозорава каква будућност је пред нама ако наставимо да се понашамо кукавички.

Глумачка игра је била на завидном нивоу, што доказује и петоминутни громогласни аплауз. Глумци ротирају улоге, али и у потпуности излазе из ликова како би поразговарали са публиком. Да је представа лишена интерактивности, ефекта не би било. Неопходно је похвалити врхунске глумачке и певачке способности Рифата Рифатовића који је изгурао представу без грешке.

Костимографија и сценографија су сведени, музичке позадине нема (ту су, додуше, сонгови, којих је пуно и неретко избацују представу из одличног ритма).

Ако дуго гледаш у понор је отрежњујуће позоришно искуство. Када изађете из гледалишта на улицу, дефинитивно не осећате равнодушност. За то је некада потребна директност и оштар глумачки поглед који нас нагони да се посрамимо. Управо због тога је ова представа испунила свој зацртани циљ.

Урош ЧУПИЋ
IV година драматургије
Академија уметности Нови Сад

ОКРУГЛИ СТО: ТИХО ТЕЧЕ МИСИПИ

СЛОБОДА ПЛАШИ ДОК СЕ НЕ ОСВОЈИ

У разговору на Округлом столу о представи *Тихо тече Мисисипи* (Београдско драмско позориште) учествовали су: глумице **Бранка Катић** и **Весна Чипчић**, писац **Владимир Табашевић**, редитељ **Југ Радивојевић** и сценограф **Александар Денић**.

Југ Радивојевић, директор Београдског драмског позоришта, на самом почетку је рекао да је постојала намера да се сјајан писац пренесе у овај наш медиј. „Предлог је упутило Уметничко веће. *Тихо тече Мисисипи* је роман који се чита у даху и драго нам је што је Ивица прихватио да режира.“

У разговор се укључила **Бранка Катић** рекавши да се у већој мери импровизовало у представи. „Ивица се није мешао у детаље. Гледали смо филмове и имали занимљиве задатке. Било је зачудно што је свако добио задатке. Владимир је био вредан и сваки дан је долазио са неком новом сценом коју смо покушали да поставимо. Та слобода нас је испрва уплашила, а онда смо освојили ту слободу кроз процес и научили смо да уживамо.“

Водитељка **Исидора Поповић** је додала да се око карневала све окреће и све је дозвољено. **Бранка Катић** је рекла да они као глумци не виде одмах целину. „Ми се трудимо да свој део урадимо максимално. Играли смо се са свим и успели смо да направимо представу која је одлична.“

Водитељ **Влатко Илић** је додао да је добро што је присутан и писац, како на сцени, тако и на Округлом столу. Представа је подоста разуђена и пружа различите интерпретативне мреже.

Владимир Табашевић је рекао да је њему то драгоценост искуство. „Ивица је имао прелепе коментаре и задатке. Након читања текста имали смо колективну психоанализу, а потом сам писао нове призоре које сам исписивао кроз искуство односа глумца са редитељем. У том смислу нисмо имали унапред задату агенду или смисаону целину. Тако иначе и пишем. Смисао је ретроактивна категорија. На крају га уобличаваш, смисао је прецењена категорија, нисмо се превише тиме оптерећивали. Свако од нас, зависно од личних капацитета, радио је на томе да произведе емоцију. Било је важно да се избегне патос антиратне приче. Јуче сам слушао Веснин монолог, и било ми је тешко, иако сам на свакој проби. Од почетка сам укључен у представу, и то је било дивно искуство.“

У разговор се укључио сценограф **Александар Денић**, који је три пута радио са Ивицом Буљаном. „То треба да буде пијача коју ми живимо, то су цераде и то су остаци живота. То је црвени тепих који прелази преко шута. Мени је било занимљиво, волим да правим те структуре у представама. Не ископавам, него затрпавам.“

Влатко Илић је додао да то није питање сећања, него про-

Фото: Б. Лучић

јекције како се обраћамо некој теми. „Носталгија је жал за нечим што није било. Желели смо да демонстрирамо како сећање функционише, не можемо имати фиксно сећање. Слушао сам из публике реакције, јасно је само оно што је унапред прихватљиво да буде јасно, све оно што је чудно“ – рекао је **Владимир Табашевић**.

Александар Денић је рекао да је Косовска девојка на сцени принт, она сама по себи губи своју вредност, али има значење, у томе се види култура сећања.

Гласање публике за најбољу представу Тихо тече Мисисипи – 3,44

Влатко Илић је поменуо телесност у представи. „Прва проба је изгледала овако. Долазимо на пробу, затичемо редитеља, писца и Ивица нам каже да немамо драматизацију, да крећемо заједно да се пробијемо кроз текст. Пронашао је тему у комаду и рекао да о томе кажемо шта имамо. Знате како је то изгледало? Један део глумаца је био под столом, други на столу. Ми смо играли као да смо десет пута пробали ту сцену. То је било острашћено и страствено. Тај спој Ивице и Владимира – то нисам видела до сада. У лету су допуњавали један другог, после пете пробе све је било јасно у погледу. Када ми глумци видимо да они јасно знају шта хоће – нормално да кренемо срећни и задовољни и допуштамо да нам раде шта хоће“ – рекла је **Весна Чипчић**.

Бранка Катић је истакла слободу као кључна реч. „У нашој представи не покушавамо да смо најбољи ни пле-

Фото: Б. Лучић

сачи, ни глумци..." **Владимир Табашевић** је рекао да је ослобађајуће када немаш обавезу да будеш паметан и када ти је дозвољено да се забављаш.

Из публике се јавио **Сашо Огненовски** из Македоније. „Синоћ ме је представа одушевила и у редитељском и у драматуршком смислу. Највише поштујем кад видимо компактност и целовитост у представи. То у овој представи видимо. Имао сам прилику да гледам Буљана и раније. Овде укључује писца главом и брадом. То је врло компактан концепт и представа је моћна у потпуности.“

Исидора Поповић је рекла да је једна од битних тема траума из детињства и дечја туга. **Владимир Табашевић** одговара да увек постоји ризик да се склизне у патетику. „То је било веома важно, на неки начин се браним од тога да то трауматско не узме маха. Доцирано је са страсном мером, али је ипак присутно. Ако то постане само себи сврха, онда се ништа не дешава. Сви делимо искуство заједнице која нема никакве претензије сем тога да се покаже као заједница. Од тога смо покушали да направимо комад, и то је дирљиво.“

Милена КУЛИЋ

СТУДЕНТ КРИТИЧАР: ТИХО ТЕЧЕ МИСИПИ

ОДРАСТАЊЕ У ТЕШКИМ ВРЕМЕНИМА

Представа *Тихо тече Мисисипи* постављена је у режији Ивице Буљана у продукцији Београдског драмског позоришта. Прати одрастање дечака Денија у периоду пропадања једне државе. Иако рађена по истоименом роману Владимира Табашевића, ово није класична драматизација. Уместо тога, редитељ и писац су се фокусирали на оживљавање емоција из романа и преношење његове разбијене структуре у позоришни језик.

Међутим, одсуство снажне драмске структуре није прави проблем ове представе. Он лежи у идејној недоследности садржаја, као и у неуравнотежености ритма. Представа покушава да повеже распад Југославије с распадом породице. Међутим, у већини сцена, проблеми породице нису ни на који начин повезани са околностима у држави које представа покушава да нам дочара, изузев у причи о смрти Денијевог оца. Међутим, чак и у тој причи о Србину који погине као каскадер глуми Турчина у филму *Бој на Косову*, на сцену изађе сам писац Владимир Табашевић и почне да чита свој текст о српском националном идентитету. Иако је публици у прве две реченице јасно шта је писац хтео да каже, изложени смо петоминутном слушању текста који на сто различитих начина објашњава исту ствар. Сам текст је духовит и сјајно написан, али начин на који је изложен и тренутак у ком се деси у потпуности урушава ритам представе и претерано објашњава публици нешто што јој је већ јасно те престаје да буде

Фото: Б. Лучић

духовит. И након петоминутног тапкања у месту, глумци изађу из својих улога и избаци писца са позорнице. Уз сав тај метахумор, постоје два лика писца на сцени који пишу остале ликове, а ликови су истовремено тога свесни. Уз то, Бранка Катић глуми списатељицу Весну Чипчић, а Весна Чипчић, такође, глуми у представи. Иако су неки од ових самосвесних елемената, посебно они о стереотипима мањина у нашој култури, потентни, представа само површно игра на њих не дајући никакав дубљи увид. Можда се публика баш због тога толико и смејала стереотипима о Ромима и хомофобичним шалама на сцени. А сваки елемент унутар представе гуши остале елементе, те она не успева да изазове емотивну реакцију. Веома је тешко поистоветити се са распадом породице ако глумци стално излазе из улоге и говоре публици колико је представа глупа.

Представа је пуна енергичних и маштовитих редитељских поступака, али неки од њих, посебно сцене секса, до те мере се понављају да изгубе било какав ефекат.

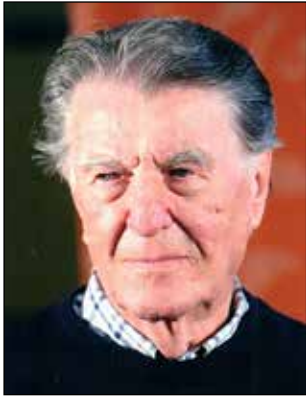
Глумачки ансамбл је заиста перфектан. Сваки члан има прилику да засија на сцени и покаже своје умеће у потпуности, а опет нико не одскаче превише од других. Као екипа невероватно су уиграни и функционишу као једно.

Снажан елемент представе је и сценографија Александра Денића. Она је све оно што је представа требала да буде. У њој се налазе многи српски националистички прикази помешани са препознатљивим југословенским симболима, контраст који је прикладан за оно што је инсцениција желела да дочара.

Иако је представа пуна интересантних идеја, посебно о нашој култури и самом позоришту, те идеје нису разрађене нити вешто повезане са тематским оквиром одрастања. Добија се утисак да се аутори и глумци сјајно забављају, што је дивно, само што, у овом случају, не постоји разлог због ког би публика била ту, сем да присуствује егзибиционизму који очајнички покушава да задржи пажњу жонглирајући с много већим бројем лоптица него што је физички могуће похватати.

Никола ЂОНОВИЋ
IV година драматургије
Академија уметности Нови Сад

IN MEMORIAM

**Милета
Радовановић**

НАЈБОЉЕ ЈЕ КАД СЕ МЕЊА РАЗВОЈЕМ

Рођен 1935. у Ријеци Пиперској, село Радуновићи. Прва четири разреда оновне школе завршава на Биочу, потом се с породицом сели у Змајево. Гимназију и Филозофски факултет завршава у Новом Саду.

Био је главни и одговорни уредник књижевног листа *Поља*, члан редакције часописа *Гледишта*, уредник ИП „Братство-јединство“ („Светови“), директор и главни уредник издавачке делатности НИО „Побједа“, председник Савета Трибине младих и Савета *Индекса*. Председник је или члан више жирија: Вукове награде, Награде „Бранко Ћопић“, Октобарске награде Новог Сада, Вршачке позоришне јесени... Један од оснивача Стражиловских сусрета младих интелектуалаца Југославије.

Књижевне и публицистичке радове објављује у *Полицици*, *Дневнику*, *Побједи*, *Лейопису МС*, *Сцени*...

Више од пола века делује у Позорју: члан Главног одбора 1968–1973, председник Управног одбора 2012–2014, а 1985–2003. директор је Стеријиног позорја.

Добитник је Стеријине награде за нарочите заслуге на унапређењу позоришне уметности и културе 2003. и Златне медаље „Јован Ђорђевић“ СНП-а 2017.

Г. И.

Најважније је да се човек оријентиса у времену у коме живи – присвајам туђу мисао да оправдам зашто је тешко сведочити о временима удаљеним од садашњости. Нико нема воље да се сећа. Све се чини сјајније, лепше, боље..., помало нестварно, претерано. Били смо млађи, у пуној снази. И волели смо кућу у коју смо дошли.

Познајем Милету од седме године мог ангажмана у Позорју (дошла сам 1978). Благост, одобравање, уважавање предлога и идеја, огромна независност у раду, понос на моја постигнућа... А урадили смо толико много!

Волела сам његову одмереност, суздржаност проткану поштовањем... Његов стил мишљења и писања, утемељене ставове, без острашћености... Тако памтим директора, који је до пред саму смрт умео да ме обрадује телефонским позивом. „Е, како си? Шта радиш?“

„Чинило се, понекад, да десетине различитих одбора, савета, комисија, комитета и редакција чине Позорје тромом, монотоним, преорганизованим, империјалном институцијом. Ако је у томе и било истине, показало се да су таква структура, ширина окупљања и одлучивања, знали понекад да врло успешно амортизују и маргинализују политичке и друге ударе и притиске на Позорје... да у периоду распада земље, остане отворено према свим срединама које су га стварале и развијале; да у суженом државном простору не доведе у питање сарадњу и културни плуралитет, као ни обнављање свих програма.

Стиче се понекад утисак да се у јавности, било да се Позорје хвали или куди и оспорава, претежно или искључиво има у виду фестивал, „врх леденог брега“, а не целина деловања. Можда су неке речи одушевљења, крилате и узносите, попут оних да је Позорје „чаробни брег нашег позоришта“ (Боро Драшковић) или да је оно „остварена утопија“ и „саборно место наше позоришне културе“ (Коле Чашуле), произашле управо из погледа на целину разноврсних програма Позорја из његових најблиставијих дана, на допринос афирмацији савремене домаће драме на нашим и страним сценама.

Било је понекад, нарочито у време ратног пожара, материјалног сиромаштва и културне гетоизације, равно подвигу сачувати бар неке од његових основних програма, а свако обнављање и враћање у живот ранијих или нових вредности, било је за славље.“

Овако је Милета говорио о Позорју којем је себе несебично давао. Успевао је да под његово окриље, као какве стубове, постави најзначајнија имена наше позоришне праксе и теорије. Писци, редитељи, театролози, глумци, сценографи, музичари, људи из света филма и ТВ – чинили су позоријанску колонаду, коју је било тешко угрозити. Она стоји и данас. *Дивни човек Милета. Почивао у миру!* – овим речима Браниславе Лијешевић, уметничке директорке и селекторке Тврђава театра, опраштам се од Милете.

А. К.

ЗАУСТАВИТЕ ЗЕМЉУ, СИЛАЗИМ!

Велика депресија

СВЕЖИ СИР РАСТЕРУЈЕ ДОСАДУ

Жан Делимо: Учинимо нагли скок кроз време и цивилизацију и застанимо код економске садашњице. У том подручју, *где је све неизвесно, и где је добит сјално на коцки, сјрах је нејрекидно присутан.* Примери који то потврђују су метежи у време „црног четвртка“ 24. октобра 1929, у Вол Стриту, затим опадање вредности асигнација и крах марке 1923. Као зараза ширила се безумна паника која је долазила из истинског страха од празнине... Берзанске шпекулације од којих зависи толико људских судбина, знају само за једно правило: смењивање неумерених нада и безумног страха.

(Сјрах на Зајпаду,

Књижевна заједница Новог Сада, 1987)

J. Парнов: У Америци се недељно појављује по једна нова секта. Избројано је 2.639 хришћанских секти. Само за двадесет година појавило се десет особа које су себе проглашавале за Христа! Надрилекар из неког француског градића, који је имао неке успехе на пољу исцељивања, прогласио се за Христа још октобра 1950. У то је убедио чак 5.000 фанатика. Против њега је поведен судски процес у вези са смрћу већег броја деце којима је ускраћена лекарска помоћ.

У Француској постоји близу милион следбеника спиритизма. На 30.000 лекара долази 40.000 надрилекара. У Паризу постоји 3.700 ординација видовњака (регистровани!). Истраживање Француског института за испитивање јавног мњења показује да 58% становништва зна свој астролошки знак, 53% прате хороскоп у новинама. Од хиљаду људи, 37% сматра да њихов карактер одговара знаку у коме су рођени.

(*Луциферов престо*, Ново дело, 1988)

X. Хилер: Чај с лимуном изоштрава памћење. Козји сир је штетан за епилептичаре. Болесник који оболи у недељу, не може лако оздравити. Болове може ублажити славујев пев. Од неправде штити амулет с вучјим оком.

(*Све о љазновјерју*, Графички завод Хрватске, 1989)

Хотел Загорје

СВАКИ 113. ЧОВЕК ПРИМОРАН ДА НАПУСТИ СВОЈ ДОМ

„Све више људи бива расељено због рата и прогона, и то је само по себи забрињавајуће, али се и фактори који угрожавају избеглице такође умножавају. На мору, застрашујући број избеглица и миграната умире сваке године; на копну, људима који беже од рата затворене границе блокирају пут. Политика у неким земљама зазира од азила. Данас је на тесту управо спремност држава да сарађују, у заједничком људском интересу. А управо тај дух јединства очајнички треба да превлада.“

Деца су чинила 51 одсто избеглица на свету у току 2015. Забрињава што су многи малолетници одвојени од родитеља или су путовали сами. Укупно је било 98.400 захтева за азил које су поднели малолетници без пратње одраслих и деца одвојена од породице. Ово је највећи број који је УНХЦР икад забележио и он на трагичан начин показује како принудно расељавање широм света несразмерно погађа младе животе. / www.unhcr.rs

Душан Јовановић, *Ослобођење Скопља: (Једине две фигури које се у мору кийова љомичу: Зоран и његов отац Душан. Не зна се ко кога тражи и ко кога избегава и ко кога не напусти и ко коме недостаје. И ко се боји...)*

ЗОРАН: Једне ноћи сам се пробудио у три ујутро. Било је то мирно спавање, без сенке снова. Пробудило ме је неочекивано сазнање: осетио сам да сам одједном открио

смисао свог живота. [...] У сваком тренутку понаособ осећао сам да то искуство могу да поништим, избришем, прецртам. Ако нестанем. Ако одлетим. Ако се одлепим и отпаднем од вршака свога тела.

ДУШАН. Сине мој, ја те не разумем.

– Зоран, шестогодишњи дечак који је живео окупацију у Скопљу изговара речи у којима се под притиском и температуром окупације заварило стравично искуство занавек. Отац га слуша; ратник, неко ко није био под окупацијом, већ је ослобађао... не разуме.

НОВА ИЗДАЊА СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА

Едиција

„Драматуршки списи“, 2019.

Феликс Пашић, Та дивна женска бића у позоришту Мире Ступице.

Приредио Александар Милосављевић

У сећању генерација гледалаца Мира Ступица се идентификује са ликовима које је тумачила, али су ти ликови једнако живи колико и сама глумица у њима. Једно је неодојиво од другог. „Мађија која је и једна виша форма глуме“, писао је Винавер. Могла би да понови речи своје Лечи Елбернон у Клоделовој *Размени*: „Они ме слушају и они мисле оно што ја кажем; они ме гледају и ја улазим у њихову душу као у празну кућу.“ Када би, неком магијом, могли на једно место да се призову сви женски ликови које је за шездесет година тумачила на позоришној сцени, шта би им било заједничко? Шта их везује, те субрете и комичарке, драмске хероине и трагеткиње, крчмарице, слушкиње, наивке, сељанке, куртизане, враголанке, жене из народа, глумице, лакомислене и мудре, мајке и љубавнице, мученице, ускраћене животом и у животу до гуше, несрећне и узвишене, горде и понижене, осујећене, заводнице и заведене, енергичне, ћудљиве, трагичне, горопаднице, раздиране страстима и у сластима страсти? Шта су све оне Мири Ступици, а шта је она њима? Одговор је кратак: „Све су биле жене. Комплетне жене. Жене у несрећи и у заносу, али апсолутно женска дивна бића.“ Сећања Мире Ступице на свој живот и бројне улоге сакупио је Феликс Пашић, а сада их је у овом издању објединио и приредио Александар Милосављевић.

Издања Стеријиног позорја можете купити у прес центру СНП-а по промотивној цени од 300 динара.

СУТРА НА ПОЗОРЈУ УТОРАК, 22. ЈУН

Приредила А. К.

11.00 часова / Међународна селекција „Кругови“

Округли сто: Хотел Загорје

12.00 часова / Такмичарска селекција

Округли сто: Велика депресија

15.00 часова / СНП, Камерна сцена

Приче са малог одмора

Организатор: ASSITEJ Србија

16.00, 18.00, 20.00 и 22.00 часа / Културна станица
Свилара (Ђорђа Рајковића 6б)

Програм „Друга сцена“

КАО ДА КРАЈ НИЈЕ НИ САСВИМ БЛИЗУ

/ репризе

Текст: Маја Пелевић

Режија: Никола Завишић

Битеф театар Београд

17.30 часова / СНП, горњи фоаје Сцене „Пера Добриновић“

Сећање на Милету Радовановића / Дани књиге

19.00 часова / СНП, Сцена „Пера Добриновић“

Такмичарска селекција

ВИТЕЗОВИ „ЛАКЕ МАЛЕ“

Режија: Андраш Урбан

Драматургија: Корнелија Голи и Тамаш Олах

Позориште „Деже Костолањи“ Суботица / „Kosztolányi
Dezső Színház

21.00 час / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“

Међународна селекција „Кругови“

ДЈЕЧАК КОЈИ ЈЕ ГОВОРИО БОГУ

Текст: Дамир Мађарић

Режија: Само М. Стрелец

Хрватско народно казалиште Осиек (Хрватска)

За оперету сад је време,
трен је да се добро смеје!
Расположење ми квари терет неминовности
у апсурдном храму нове уметности.

Хоћемо сад добру комедију
да се душа и срце умију!
Смешно! Забавно!
Нама треба управо то!

(Вишезови „Лаке мале“)

ДЈЕЧАК: Дједе, бако, узмимо новац који имамо и бјежимо! Бјежимо било гдје!

ДЈЕД: Како, сине? Све што имамо, овдје је. Цијели наш живот! А и камо да бјежимо? Можда ће се све смирити, само да то лудило прође.

ДЈЕЧАК: Дједе, неће се смирити, него ће нас поубијати ко псе!

ДЈЕД: Емануеле, ја не могу бјежати, престар сам! А и не знам камо бих бјежао!

БАКА: Емануеле, hier geboren, hier geschtoen. (Шу смо живјели, шу ћемо и доживјеиши)

(Дамир Мађарић, Дјечак који је говорио Богу)